

Anakronistlik "Silva" Estonias

Kálmáni menuoperettide seas omakorda tõuseb esile "Silva" (originaalis "Tšaardaš-vürstinna"), mis vallutas Eesti 1920. aastatel. Seda muusikat üksnes ei kuulatud, vaid lauldi ka kaasa. "See on see süü-üda...", "teeme pe-e-sa endale", "Tuhat väikest ingliti..." jt. (tolleaegse tekstiga) kõlasid pulma-/sünnipäevapidudel jm. Kui sõnad polnud meeles, läks käiku vokaliis. Usun, et nii mõnigi tänasest noorepoolsest vaatajast on neid oma esivanematelt kuulnud. Ja tõesti, Kálmáni "Silva" lood panevad tänagi veel kuulama, mõjuvad eliksiirina.

Aratundmisrõõmul on oma osa. Juba selles peitub õigus taas lavale tulla. Estonia praeguse "Silva" muusikapoolse töid kuulajani suurte kogemustega kontsertmeisterid Ülla Millistfer ja Jaanus Juul, etenduse dirigent Erki Pehk, kes hakkas soodsalt silma/kõrva juba "Viini veres" Paul Mäge asisteerides. Proovide käigus vabaneti solistide katmisest (orkestri poodiumide suvine ümberehitus mängib siin vist ka oma osa), ent rütmilistest väärtustest päriselt vabanetud pole, eriti siis, kui solist laval improviseerima hakkab! Operetlik kergus ja sära olid muusikas olemas.

"Silvast" on aastakümnete jooksul kujunenud erinevaid

Kuigi läbi aegade on Estonias paljudes lavastustes näidatud ka Straussi ("Mustlasparun", "Nahkhiir" jt.), Zelleri ("Linnukaupleja") ja Lehári ("Lõbus lesk" jt.) operette, kujunes ometi Kálmán meil trumpässaks viini operetimeistrite seas. Tema muusika jõudis Eestisse juba enne Esimest maailmasõda ("Sügismanöövrid" 1913) ja on läbi Estonia hooegade läinud peaaegu pidevalt (vaid Saksa okupatsiooni ajal oli "kahtlane" autor keelatud). Estonia ja Vanemuise eeskujul jõudsid operetimeistri meloodiad Pärnusse, Viljandisse, Võrru, Narva jm., kus neil aastatel operetti tehti.

Jah, ilma naisteta on kurb maailm...

Fotod: Harri Rospu

mõttetegevusele!

Loomulikult see, kes on tulnud taasavastama Kálmáni viiese ja Silva-Edvini magusvalusat armulugu, ei oskagi ehk nendele anakronismidele tähelepanu pöörata. Ent kas tõesti jätta lattu

Pealegi oli tantsu ajal kaheksale nangunii ruumi vähevõitu. Nähtus ka kummalisi rõhuasetusi (näit. pealtkuulamiselugu Edvini-Stasi dialoogi ajal). Eriti anakronistlikuks sai Edvini seisuseuhkuse rõhutamine ("me

Sophie Sooäär ja Klaudia Tiidus; vürstid Agu Lüüdik, Paul Pinna ning nende epigoonid; "körtsiööbikust" mammad Salme Peetson, Lully Virkhaus ja Ülle Ulla ning muidugi August Mihklisoo, Benno

Subretipaar (Boni—Stasi) on meistrite Tõnu Kilgase ja Katrin Karisma teostada. Kilgas on täielik täistabamus. See on tal küll kolmas Boni, ent kulumise märke pole (on küll "üleviskamise" oht, nagu esietendusel peaaegu ilmnis). Etendustel, kus Tõnuri kaasa ei tee, haarab Kilgas initsiatiivi täiesti enda kätte. Karismalt nähtavasti nõuti roosamanna-inglikest. Ometi suutis ta midagi inimlikku sellest vahust läbi tuua.

Vürstis ja vürstinna on lavastaja näinud eelkõige koomilist papakest ning mammakest. Eks Hans Miilberg, Helgi Sallo ja Urve Tauts siis teevad püüdliselt tolle kaemuse tööks. Nii olmeliselt lahendatud vürstinna puhul on muide raske uskuda tema kuulsusrikkasse varietee-minevikku.

Üllatuse tõi Väino Puura Feri oma nostalgia rõhutamata jätmises, liikuvuses ja teistega kontakteerumises. Voldemar Kuslap samas rollis oli tuttav ja harjumuspärane.

Edvinit esitasid Alar Haak ja Tarmo Sild. Mõlemale tähendas see amplituuri muutust. Lüüriline, žanri tunnetav Haak on ju lavakogemusega, loomulikult ja usutavalt teksti andev, siiras, hääleliselt suuri edusamme teinud. Temale endale on Edvin edasimine. Ent tervikusse jääb sellest panusest väheks. Kas tuleb puudu sinive-

sohitud ja karmust. Kõrgete poodiumide süüsi ümberehitus mängib siin vist ka oma osa), ent rütmilistest väärtustest päriselt vabanetud pole, eriti siis, kui solist laval improviseerima hakkab! Operetlik kergus ja sära olid muusikas olemas.

"Silvast" on aastakümnete jooksul kujunenud erinevaid tekstiversioone. Algul sellepärast, et vürstliku tõpuhtuse säilitamise vankumatust soovist tõusnud konflikt, mis oli aktuaalne sajandi alguses, kaotas hiljem oma teravuse. Seisusevastane abielu polnud enam ületamatu kuristik. 1950. aastate sotsiologiseerimise tendents (isegi Ungaris!) lisas omad noodid. Kuna praegusse lavastusse on ilmselt läbikaalumatumalt lükitud motiivi nii Eino Uuli 1948. aasta variandist kui ka ungarlaste omaaegsele filmi- ja operetidiivale Hanna Hontyle mõeldud sotsiologiseeritud versioonist, siis tuli nüüd sisse mitmeid (muigamapanevaid?) anakronisme.

Lavastuse kujunduse ja maitsekate kostüümide põhjal (kunstnik **Kustav-Agu Püüman**) otsustades peaks laval toimuv aset leidma 1930. aastate teisel poolel. Eriti täpselt näitab ajastu kätte *art déco* vaimus lahendatud väga elegantne, värske ja stiilne viimane vaatus — varieteeteater Orfeum. Aga kui peategelase mamma — pärast mitut aastakümnet — tuleb taas siia oma noorusmaadele ja kuulutab "kuidas siin on kõik vanaviisi", siis ei saa mõtlev inimene temaga küll nõustuda. Ja kui siis Anhilte veel tuletab meelde "Caramboliinat" (Helgi Sallo vähemalt teeb seda, kuigi varieteedes operette ei lavastatud!), siis paneb see jahmatama — loogikapuudus on täielik. Seda puudust kohtab mujalgi. Ent operetiski võib apelleerida

Jah, ilma naisteta on kurb maailm...

mõttetegevusele!

Loomulikult see, kes on tulnud taasavastama Kálmáni viise ja Silva-Edvini magusvalusat armulugu, ei oskagi ehk nendele anakronismidele tähelepanu pöörata. Ent kas tõesti jätta lattu nõnda madalale? Mis aga puutub laulutekstidesse, mis on ühe mütsi alla viinud **Vilma Paalma**, siis kahtlemata on need palju kunstipärasemad, võrreldes "Silva" eelmiste lavastustega.

Lavastaja **Neeme Kuninga** töös hakkasid silma veel tempo-rütmide probleemid. Eriti etenduse algupoolel, mis lihtsalt venis. Tuli ette, et tekst (dialog) lõppes, tuli paus ja alles siis algas järgmise muusikanumbri sissejuhatav osa. Üleminek sõnalt laulule polnud sujuv ja märkamatu. Mõningaidki stseene oleks saanud kokku suruda. Milleks Boni ja tüdrukute episoodis kaheksa naist? See ju venitab kingituste jagamist, kus reageeringud võinuksid olla palju kiiremad ja erilaadsemad.

Pealegi oli tantsu ajal kaheksale nangunü ruumi vähevõitu. Nähtus ka kummalisi rõhuasetusi (näit. pealtkuulamiselugu Edvini-Stasi dialoogi ajal). Eriti anakronistlikuks sai Edvini seisuseuhkuse rõhutamine ("me poleks saanud õnnelikuks!"), mida tavaliselt retušeeritakse. Pealegi näitas asjade edaspidine käik, et see jäi asjata allakriipsutatud sõnakõlksuks.

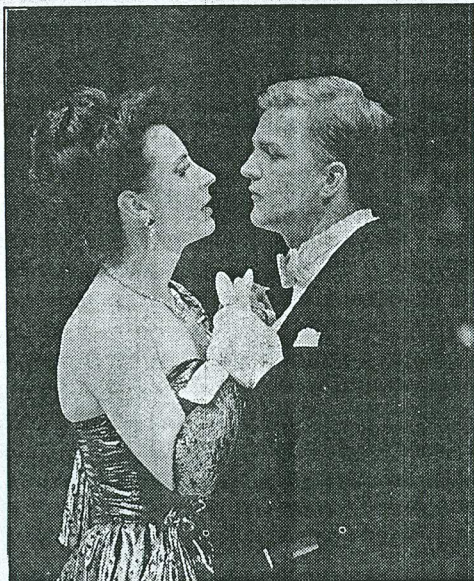
Proovidel ja etendustel kogesin järsku midagi fantastilist! Täna tegelaste vahele poetusid **Silvana Milvi Laid, Olga Lund, Therese Raide** ja **Meta Kodanipork** (Estonia esimest **Silvat Helmi Einerit** ma pole laval näinud), **Edvinina Paul Mägi** (**Alfred Sälliku** — ilmselt parima selle osa täitja — nägemine oli minu jaoks ju välistatud); **Bonina Agu Lüüdik, Rudolf Nuude, Endel Pärn** ja **Vello Viisimaa**; Estonia Stasid **Grete Sällik, Riina Reinik,**

Fotod: Harri Rospu

Sophie Sooäär ja **Klaudia Tiidus**; vürstid **Agu Lüüdik, Paul Pinna** ning nende epigoonid; "kõrtsiööbikust" mammad **Salme Peetson, Lully Virkhaus** ja **Ülle Ulla** ning muidugi **August Mihklisoo, Benno Hansen** ja **Hugo Malmsten** "neitsipuhutuse rüütli" — **Feridena**. Milline bukett!

Ma ei kavatsengi võrrelda võrreldamatut, ent on ilmne, et praegune lavastus lisab mitu näitlejakordaminekut sellesse ritta.

Annika Tõnuri **Silvana** tunnetab žanri — laul, tekst ja liikumine/tants sulavad tal operetipäraselt orgaaniliseks tervikuks. Sooviks aga, et tema varem tehtud **Marizal** ja praegusel **Silval** oleks märgatavamaid lahknevusi. Nii erinevad naised! Üks — külm iludus, kes alles avastab võime armastada. **Samas** **Silva** — emotsionaalne, leegitsev, iseendaga võitlev, otuseid langetav. Värviskaala saaks rikkam olla!

Peasolised **Annika Tõnuri** ja **Alar Haak**.

Teine paar — **Katrin Karisma** ja **Tõnu Kilgas**.

Tarmo Sild. Mõlemale tähendas see ampluaa muutust. Lüüriline, žanri tunnetav **Haak** on ju lavakogemusega, loomulikult ja usutavalt teksti andev, siiras, hääleliselt suuri edusamme teinud. Temale endale on **Edvin** edasiminekuks. Ent tervikusse jääb sellest panusest väheks. Kas tuleb puudu siniveerest, ohvitserlikkusest, tõelisest operetidramatismist? Raske öelda. **Tarmo Sillale** on see esimene operetiosa, ja on lihtsalt üllatav, kui usutavalt tulevad reageeringud, teksti andmine. Ooperlikkus on välditud, ent tolle sõnuseletamatu operetisärani pole ka veel jõutud.

Ooperilavalt tuleb ka **Riina Airene** **Silva**. Temagi puhul saab rääkida suurest edasiminekust osa, lava ja partnerite tunnetamisel. Ent opereti kolm põhihoovust — vokaal, sõna, liikumine — ei liitu veel tervikuks. Tunnetame kontrasti laululise taseme ja dialoogide vahel. Sama kogesime omal ajal **Lundi** ning **Raide** puhul.

Väiksemates osades seekord säravaid avastusi ei tulnud. Ka koor oli tuim — tuldi lavale, et võtta lavastaja poolt ette näidatud positsioonid.

Operetis ka tantsitakse. Et see praeguses "Silvas" kohati talutavalt korda läheb (balletitüdrukute tantsud **Boniga** ja **Silvaga**) on eelkõige **Tatjana Kilgase** (teda nimetatakse balleti repetiitoriks) ja **Berta Krummi** (liikumise repetiitor) professionaalse tegutsemise tulemus — mõndagi külalise **George Gessleri** (Ungari) tööst tuli ümber vormida. Siit mõte: kas kutsutakse külalisi ikka väga läbi-mõeldult? Võiks ehk julgemini rohkem omadele toetuda. Odavam ka!

HEINO AASSALU